

ANMELDELSER

Bebyggelseshistorie og gudetrol.

S. K. Amtoft: Nordiske Gudeskikkelser i bebyggelseshistorisk Belysning. (E. Munksgaard). 334 s.

Der ligger et mangeaarigt Arbejde og et udstrakt Studium af Stednavnelitteraturen forud for denne Bog, der er udgivet af Selskab for nordisk Filologi. Den er skrevet af en meget skarpsindig Mand med nye og originale Synspunkter. Forfatteren har allerede tidligere med større teoretisk og forskningshistorisk Udførelighed behandlet Problemer vedrørende Stednavnenes Anvendelse ved Udforskning af Oldtidskulturen i en stor Afhandling i Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1941, II. Her var der i det forskningshistoriske Afsnit meget værdifulde kritiske Bemærkninger; men det er ligesom Forfatteren, naar han kommer til Rhodus selv, og skal til at springe, springer lovlig højt op i den blaa Luft og taber Forbindelsen med Jorden og Virkeligheden.

Paa samme Maade er der her i Indledningen om Historik og Metodik mange udmærkede kritiske Bemærkninger, og spredt omkring i Afhandlingen findes ogsaa en Del. Men den vældige Tankebygning, som Forfatteren har forsøgt at rejse, synes at være alt for spekulativ og meget ofte at hvile paa et Grundlag, som efter de almindeligt gældende videnskabelige Metoder maa betegnes som alt for spinkelt.

Forfatteren vil da heller ikke benytte de gængse Metoder for Stednavneforskning. Han erkender frejdigt, at han ikke er inde i Etymologien, men det er dog vel en meget vigtig Forudsætning for at kunne tolke et Stednavn? Han er heller ikke inde i Arkæologien, men bygger dog flere Steder ganske dristigt paa dens Resultater.

Han ønsker at sammenfatte Navnestoffet »i en mest muligt omfattende genetisk Syntese, hvorved Stednavnene som Fortolkningssemne stofligt kommer til at hvile i sig selv. Som Baggrund for de teofore Navne og som Kilde til Kundskab om forhistorisk Kultur og Samfundsliv benyttes Stednavnestoffet uafhængigt af beslægtede Discipliner som Mytologi og Folklore m. m., der kun

anføres til Sammenligning«. Men kan man ad denne Vej naa til sikre historiske Resultater? Skal man dømme efter Bogen her, maa man desværre betvivle det.

Udgangspunktet for det Begreb »Bebyggelseshistorie«, som Forfatteren opererer med i sin Bog, er H. V. Clausens Arbejde: »Studier over Danmarks Oldtidsbebyggelse« (1916). Ikke mindst har vist denne Afhandlings svageste Kapitel »Guder, Konger og Stednavne« virket inspirerende paa Forfatteren; men han gaar endda langt videre i sine dristige Konstruktioner end H. V. Clausen.

Medens det jo ellers er almindeligt at regne Torp-Byerne for de yngste Lag af Stednavne, vil Forfatteren mene, at Byerne Torstrup og Tistrup i Vestjylland gaar tilbage til Dyssetid. Herimod har Therkel Mathiassen rejst Indvendinger i sit banebrydende Arbejde »Studier over Vestjyllands Oldtidsbebyggelse« (S. 134). Ligeledes mener Forfatteren, at Bopladserne ved Ginnerup i Ty, der dateres til Tiden omkring Kristi Fødsel, allerede den Gang hed Ginnathorp, og at Troldebjerg-Bopladsen paa Langeland bar dette Navn allerede i Stenalderen, og Jættestuen Lundehøj i Ty hed saadan allerede i Jættestuetid: »Maaske var Ordet »Lund« et Udtryk for Jættestuens sakrale Funktion, der vel har været en Art Beskyttelse af de døde, men rimeligvis har det tillige indbefattet selve det haandgribelige Stof: de store Sten, hvorfra Graven var bygget. I saa Fald har »Lund« oprindeligt udtrykt en Del af Tors (og Tis) Væsen og er derefter gaaet over til at betegne Stedet, hvor de dyrkedes, hvorved det skiftede Betydning i Overensstemmelse med, at de kultiske Handlinger forlagdes fra Dyssen og Jættestuen til den lille Skov«.

Denne ejendommelige Opfattelse er typisk for Forfatteren og hans Tolkingsmetode. Han mener, at Stednavnene gaar tilbage til Oldtidens ældste Afsnit, og at mange almindelige Substantiver i Dansk har faaet deres nuværende Betydning igennem deres Benyttelse i Stednavnene.

Selv om man maa beundre den konstruktive og spekulative Kraft og Konsekvens, hvormed de nye og ejendommelige Teorier er skabt, saa har man ondt ved at tage Eksperimentet helt alvorligt. De enkelte Led i den storslaaede Tankebygning er, efter almindeligt vedtagne videnskabelige Regler for Stednavneforskning, for svage til at kunne overbevise om Konstruktionernes Holdbarhed.

Man lægger Bogen fra sig med en viss Anerkendelse af Forfatterens Skarpsind og sindrige Snilde: *Se non è vero, è ben trovato*. Hvis det ikke er sandt, er det godt fundet paa!

Svend Aakjær.